

DE GROTE VEENBRAND

DOOR ANNE DE VRIES

G. F. CALLENBACH . N. V. NUKERK

DE GROTE VEENBRAND

DOOR ANNE DE VRIES

MET ILLUSTRATIES VAN TJEERD BOTTEMA

DERDE DRUK

G. F. CALLENBACH N.V. - UITGEVER - NIJKERK

I. JAAP VAN JAN EN GRIETIEN.

Er stond een jongen bovenop het dak van een huis. Hij was, dicht bij de achtergevel, op de regenton geklauterd en toen, als een aap, tegen de gladde pannen opgeklimmen. Nu liep hij op zijn kousen over de smalle nok naar voren en hij zette zijn voeten zó vast, zó zeker neer, alsof hij over het tuinpad wandelde. Hij haalde een vuile zakdoek uit zijn zak en snoot zijn neus. Hij kwam bij de schoorsteen, die vlak aan de rand stond, keek er even in en ging er toen fluitend op zitten. En dat was hem zeker nog niet mooi genoeg, want hij schikte over de smalle rand, tot zijn benen langs de voorgevel boven de diepte bengelden. Toen, met zijn hand boven de ogen voor de zon, keek hij rond. . . .

Onder hem en om hem heen lag het veen, het vlakke, bruine turfland. Het strekte zich naar alle zijden uit tot aan de verre horizon. Een wijde, kale vlakte was het, een bruine woestijn, met duizenden lage heuveltjes, de bruine turfhoppen. En daarboven stond de hemelkoepel, blauw, strakblauw, zonder één wolkje, met de felle brandende zon daarin.

Blauw en bruin. . . . Er was tòch nog wat anders. Hier en daar, dichtbij en ver, stond de hoge, zwarte pijp van een turfbaggermachine met een zwak, wit rookpluimpje daar-

boven. En vlak vóór de jongen was één lange, rechte glanzende streep van Oost naar West: het kanaal, het „diep”. Daar stonden de kleine rode huisjes der veenarbeiders langs aan beide zijden. Daar was warempel hier en daar een boompje, mager en scheef geblazen door de wind, maar tóch een boom, met takjes en bladeren, een klein groen vlekje in het bruine land. En dan waren er nog de „wijken”, de vele rechte evenwijdige zijkanalen, die allemaal op het „diep” uitmondde en het veen verdeelden in lange smalle akkers, en er stond hier en daar nóg een huis of een hut wat achteraf op het veen.

Maar dát was dan ook alles. Dat was de eentonige wereld, die aan Jaaps voeten lag, terwijl hij op de schoorsteen zat als een koning op zijn troon. Hier was hij geboren, hier had hij altijd gewoond, twaalf jaar lang, en hij kende geen andere wereld dan uit de plaatjes van de krant en uit de verhalen van de meester op school.

Hij zuchtte.

Het duurde lang vanavond, vóór vader en moeder thuiskwamen. Hij had er al op gerekend dat ze het druk hadden en hij was eerst nog wel een half uur blijven spelen bij school. Toen was hij naar huis gekuierd, had op z'n dooie gemak wat voer voor zijn konijnen gezocht en hoe lang zat hij hier nou al te wachten? . . . Mensen, hij had honger ook! . . . Waarom kwamen ze nou niet? . . .

Hij tuurde weer het veen over. Hij zag ze wel, in de verte! . . . Vader met zijn blauwe kiel, moeder met haar strohoed en daar dichtbij de zusters, Wemeltje en Hillie, die al groot waren, die al mee moesten naar het veen en alle vier stonden ze nog gebogen over hun werk. Ze keerden de turven om, die in lange rijen te drogen stonden; de vochtige onderkant moest ook de zon voelen. Droog onder, nat boven; droog onder, nat boven, droog onder, nat boven. . . .

dàt was hun werk, de hele lange dag! Was het nou nòg niet genoeg?

Nou, hij werd later geen veenarbeider, hoor! Hij werd vliegenier, dat stond al lang bij hem vast. Ze zeiden, dat het gevaarlijk was, maar dat zou wel niet. De grote mensen waren altijd veel te bang! Hij durfde best, hoor! — Hij was eigenlijk *nooit* bang. Hij zou natuurlijk zijn motor goed in orde houden en zorgen, dat hij altijd genoeg benzine bij zich had en zo. . . . En dan kwam hij nog eens hier naar toe vliegen en dan streek hij neer op het veen en dan zei hij: „Stap in Vader en Moeder. . . .” Ja, de zusjes konden er ook wel bij, dan moesten ze maar wat dichterbij elkaar schikken. . . . En dan gingen ze eens eventjes naar Amsterdam toe en daalden op Schiphol en bekeken de stad, het paleis, en Artis en. . . . ja, wat was er nog meer? En vóór de avond waren ze al weer thuis. . . .

Nou, dàt zou je nog eens zien, dat kwam vast wel voor mekaar! Wat voor kant moest hij op naar Amsterdam? Zie je, dàt wist hij al! Wat dàt betreft, kon het al best, *die* kant op, naar het Zuid-Westen. . . .

Hé, wat wàs dat daar aan de horizont? Een grote witte wolk stond er als een zuil omhoog! O, natuurlijk weer een brandje. Daar was weer iemand met een brandende pijp over het veen gegaan, zo'n sufferd. . . . Of iemand had er een smeulende lucifer weggegooid of een vuurtje gemaakt om koffie te zetten en niet goed opgelet! Het brandde iedere week wel hier of daar tegenwoordig, het veen was zo droog als kruit, één vonkje was genoeg, om er de vlam in te jagen. . . . Maar dan renden de kerels, die in de buurt werkten, er van alle kanten op af en meestal waren ze het al heel gauw de baas. 't Was in Mei nu, de gevaarlijkste maand. Een veenbrandje was in deze tijd niets bijzonders. Alleen leek het deze keer wat erger dan anders. . . .

Er kuchte iemand op de weg. Er was het geluid van een kapotte klomp. Het was de oude Knelis, Knelis de kuchert noemden ze hem, die terugkwam van zijn werk, een stijf en kromgewerkt mannetje met een schippersbaardje en gouden ringetjes in zijn oren. Hij moest vlak langs Jaaps huis het veen op naar zijn hut en zijn oude hond liep achter hem aan met de neus haast op zijn hielen. Die hond was zijn enige huisgenoot.

„Uche-uche,“ . . . hoestte de kuchert.

„Uche-uche-uche!“ hoestte Jaap, bovenop de schoorsteen. De oren van de oude man waren nog goed. Hij stond stil en keek achterom. En zijn hond hief de kop op en deed hetzelfde.

„Uche-uche-uche!“ . . . hoestte Jaap weer en hij had geweldig veel schik, want geen van de twee oudjes, de man noch de hond, dacht er natuurlijk aan, om naar boven te kijken. Ze zochten links en rechts, ze liepen samen naar de kant van de wijk en keken ook dáár. . . . toen schudde Kne-

lis zijn hoofd, mompelde wat en sjokte weer verder. En de hond liet zijn kop weer hangen en sjokte mee.

„Dag Knelis!” riep Jaap.

Toen stonden ze opnieuw stil.

„Goeiendag saam,” zei Knelis, „maar waar zit ie dan eigenlijk?”

„Hier!” lachte Jaap.

„Op het dak!” riep hij.

Knelis keek omhoog en kuchte een keer extra van verwondering. En, wat hij anders nooit meer deed, de hond blafte, een hees benauwd geluidje.

„Wat moe’ je daar, kwajongen?” riep Knelis.

„Ik wou de kraaien melken,” lachte Jaap. „Maar ze zijn er niet!”

„Zo,” zei de oude, „zó, wou ie dát? . . . Nou, dan zal *ik* jou eens wat zeggen, Jaap van Jan en Grietien! . . . Je bent een waaghals! . . . Je speelt met je kostelijk leven. . . . Je weet nog niet, mannechien, dat er maar één schrede is tussen ons en de dood! . . . Ik waarschouw je, Jaap van Jan en Grietien! Je zult er nog spiet van hebben! . . . En verder zeg ik niks” Hij hield woord. Hij zei niets meer. Hij kuchte alleen maar, heel nadrukkelijk en sjokte verder met zijn hond.

Jaap keek ze na en hij lachte niet meer. Hij was een beetje geschrokken van die ernstige woorden en hij zat er stil over te denken. Dát zeiden ze nou allemaal, dat hij een waaghals was, nou die ouwe, goeie Knelis weer! En alleen hij zelf, Jaap, geloofde het niet!

Nee, want wat was dáár nou aan, om hier op de schoorsteen te zitten? Of je nou één meter of vijf meter boven de grond zat, dat bleef toch hetzelfde? Hij had nou eenmaal geen last van duizeligheid. En hij zou wel zo verstandig wezen, om niet naar beneden te springen! Nou,

wat bleef er dan over van die waaghalzerij? . . .

Neen hoor, Knelis had geen gelijk! . . . Hij wàs geen waaghals, hij wist precies wat hij kon en wat niet.

Hij durfde over de leuning van de brug lopen, maar dan de brug, die voor de school over het diep lag. *Niet* over de leuning van de *houten* brug, hier dichtbij, want die was verrot. Zó stom was hij niet!

Hij durfde van de wal af, met een flinke aanloop, het water in te duiken. Was dat waaghalzerij? . . . Niks hoor! Dat kòn hij nou eenmaal, wat zou je er aan doen? . . . Als je 't kon, dan kon je 't en anders kon je 't niet. En in een ondiepe wijk zou hij 't wel laten! Zat je zó met je snoet in de modder.

Nou, wat nog meer? . . . Dat hij langs de afvoerpijp bij school naar boven geklommen was tot aan de goot? . . . Daar had hij zelfs straf voor gehad. En die buis zat toch met zulke dikke spijkers in de muur, dat er wel *tien* jongens aan konden hangen. Niks hoor, hij wàs geen waaghals. Want nu wéér er tegenop klimmen, dàt waagde hij niet! Hij wist nou eenmaal, dat er straf op stond. . . .

Uit! . . . Geen gepieker meer.

Kijk, daar kwamen ze eindelijk aan, moeder met de lege kruiwagen voorop, vader met het schaap aan een touw er achter, dàn de zusters. . . . Nou moest hij maar naar beneden gaan. . . . Even kijken of hij precies op die witte kei in de voortuin kon spugen. . . .

Mis! . . .

Nòg een keer. . . . wéér mis!

Wel, was dat zó moeilijk? . . . Nou voor de derde maal!

Zie je wel? . . . Hij kòn het! . . . Of die raak was! . . . Hij hoorde, dat het er op viel! . . . En nu maar gauw! . . .

Hij liep snel en tòch voorzichtig terug over de nok, gleden bij de pannen neer. . . . bom, daar sprong hij op de grond.

Au! . . . Net op zijn klompen! Stom hoor, om die hier te laten staan. Zou hij voortaan om denken.

Hij stapte er in en rende het veen op.

„Hallo!” riep hij. „Vader, hoor es! . . . Als ik op de schoorsteen zit, kan ik net op die witte steen spugen! Doe dat ook es!” . . .

Vader lachte. Toen kwamen zijn witte tanden bloot in zijn

bruin en vuil gezicht. Dat leek zo raar . . .

„Jaap,” zei hij, „hoor es! . . . Als jouw moeder moe van 't werk komt, dan kan ze nòg de kruiwagen duwen. Doe dat ook es!” . . .

Jaap sprong al toe.

„Zet neer, Moeder!” riep hij. „En nou zelf d'r in. Nee, nee, laat u maar eens rijden, hoor! . . . Ik kan het best!” . . .

En òf die moeder al tegenstribbelde, ze moest er aan geloven! . . . Ze zat slap van lachen in de kruiwagen en ze

riep: „Oe, oe!” net als een jong meisje, als 't een beetje scheef ging. Die moeder toch!

En Jaap, ofschoon hij hijgde als de hond van oude Knelis, kruide zijn moeder over het veen, over de weg, over de smalle vonder naar de overkant van de wijk

„Pas op, waaghals!” riep vader.

Zie je, daar had je 't al weer! Net of hij zo dom zou wezen, om de kruiwagen boven het water om te kiepen!

Hij wàs er immers al? En netjes voor de deur zette hij zijn vrachtje neer.

„Stap maar uit, mevrouw de koningin,” hijgde hij toen.

En hij greep de bezem, die daar juist tegen de muur stond en presenteerde het geweer.

Toen sprong hij weg, om voor vader het schaap in 't hok te brengen. Hij deed het graag, want hij hield van dat dier.

„Malle jongen!” riep moeder hem na.

Maar ze legde die avond een stukje spek extra op zijn bord. En niemand merkte, dat *zij* er een minder at. . . .

II. DE ADDER.

Jaap was het eerst van allen klaar met eten en hij zat te wippen en te draaien, alsof hij de kriebel had.

„Jongen, je maakt me nog zeeziek,” zei vader. „Wat scheelt er toch aan? Moet je soms even weg?”

„Ik wou gaan vissen,” zei Jaap. „En als ik nou niet gauw ga, dan is de avond voorbij. . . .”

Vader lachte om zijn haast.

„Je mag de hele wijk nog leegvissen,” zei hij. „Als je stil kan zitten onder 't lezen. Reik me de bijbel maar aan.”

Jaap deed het vlug en zat toen als een standbeeld. Vader las van de profetie Elia. Als je nou van een waaghals sprak, dacht Jaap, dan was dat een waaghals! Hij verscheen voor de goddeloze koning Achab, die hem wel doodkijken wou en hij durfde hem alles zeggen. Hij stond op de berg Karmel tegenover die vierhonderd schavuiten, die Baäls-priesters, *hij* alleen als knecht van God en hij stond ze nog te bespotten ook, toen ze geen vuur van de hemel konden bidden. Zie je, dat was nog eens wat anders dan op de schoorsteen klimmen! Die Elia, dat was pas een kerel! Zó een wou hij ook worden. . . . Maar ouwe Knelis zou op hem, op Elia, misschien ook wel heel wat te zeggen hebben gehad, als hij toen geleefd had. Want als er nou één met zijn kostelijk leven speelde, dan was het Elia wel!

Hij merkte nu pas, dat de anderen al met gevouwen handen zaten, zó diep had hij zitten denken. Toen sloot hij ook zijn ogen.

„Jaap,” zei vader zacht.

„Heer, heb dank voor deze spijs, amen,” bad Jaap.

En toen bleef hij nog, in gedachten, op zijn stoel zitten, terwijl de zusters de tafel afruimden.

„Ik dacht, dat jij vissen wou,” zei vader verwonderd. „De snoeken schreeuwen al om je!”

Jaap sprong op.

„Mag ik een kouwe aardappel, Moeder? . . . En een half sneetje brood? . . . Dat doe ik dan door mekaar. Een lekker deegje wordt dat! . . . Je zal eens zien, hoe ze daaraan bijten!” . . .

„Ik zet de pan vast op,” plaagde Wemeltje.

„Dat doe je maar,” lachte Jaap. „Jij krijgt de graten voor ’t bakken!” . . .

Hij stopte aardappel en brood in zijn broekzak en rende naar buiten. Zijn hengel stond achter het kippenhok. ’t Was een gewone bonenstok, maar een sterke! Daar kon er eentje van tien pond aan! . . .

Halverwege de wijk zette hij de hengel op zijn kin en liep balancerend verder. Maar hij kon natuurlijk niet met één oog naar de stok en met het andere vóór zich kijken en nèt, toen hij een paar haastige stappen deed, om zijn hengel bij te houden, struikelde hij over een hoopje droge turven en sloeg tegen de grond. En de punt van de hengel schoot bij zijn kiel in en trok een flinke schram over zijn borst.

Hij sprong een beetje beduusd overeind en keek schichtig naar alle kanten . . . Gelukkig, niemand had het gezien, hoe hij daar te pas gekomen was! . . . Hij greep zijn hengel en rende verder. Zijn borst schrijnde. Maar wat dacht je nou, . . . dat de profeet Elia een spier vertrokken zou hebben om zo’n beetje pijn? . . . Nou, dan deed *hij* het ook niet! . . .

Dicht bij de hut van oude Knelis was het beste visplekje. Hij kroop daar in de onderwal en legde in. Hij zat een kwartier op zijn dobbertje te turen en kneedde zijn deeg. Het werd zo taai als stopverf.

Toen kwamen er meer jongens. Arend van Menso, Piet van

Willem Meinders, lange Gert en nog een stuk of wat kleineren, elk met een hengel. Ze begonnen met heel stil te zitten en erg hun best te doen. Maar toen ze na een half uur nog geen van allen beet hadden gezien, at Jaap van verveling zijn deeg op. Bij de groteren draaide 't op stoeien uit. De kleintjes gingen een huisje van turven bouwen.

Maar opeens schreeuwden ze: „Een slang! Pas op, o, pas op! Hij bijt je, hoor! Gooi hem een turf op zijn kop!”

Jaap was er het eerst bij.

„Waar is-t-ie? Waar is-t-ie, Toontje?”

„Hij. . . . hij. . . . hij zit dáár, onder de turven!” schreeuwde Toontje opgewonden en zijn ogen waren groot van angst.

„Hij. . . . hij. . . . hij heeft een zwarte streep over zijn rug!”

„Een zig-zag-streep?” riep Gert. „Dan is 't een adder! Pas maar op, jongens!”

En hij ging alvast een paar stappen terug.

De anderen waren niet zo bang.

„Als 't een adder is, dan *moeten* we hem doodmaken,” zei

Jaap. „Die is veel te gevaarlijk, zo dicht bij de huizen.

Weet je wát, jongens? Ik gooi de turven opzij. Haal de hengelstokken! En als hij eruitkomt, dan sla je d'r op, hoor!”

Dat beloofden ze, Gert ook. Ze haalden de stokken; de snoeren hingen er bij. Piet spuugde in zijn handen, om hard te kunnen slaan.

„Vooruit maar, Jaap!” riepen ze allemaal.

Jaap gooide de turven van de hoop af, opzij. Hij gooide maar door, tot er maar drie meer lagen. Toen hadden ze nog niets gezien.

„Hij is vast al weg!” zei Arend van Menso spijtig.

„Zit je d'r onder, ja of nee?” schreeuwde Jaap. Toen schopte hij de laatste turven opzij.

En meteen kronkelde een grote slang sissend over het veen. Het was een adder en hij schoof snel over de grond, recht op lange Gert af. Die sprong schreeuwend opzij, struikelde over zijn loshangend snoer, viel. . . . en trok zijn eigen vishaak door zijn broek.

„Au, o. . . . help! Hij bijt me, hij bijt me!” jammerde hij.

„Sla dood! Sla dood!” schreeuwde Jaap.

Maar de helft van de jongens was slap van lachen. Arend en Wim sloegen nog toe, maar misten. En de adder glipte in een mollegat in de zandwal, die langs de kant van de wijk lag. Maar op het laatste ogenblik sprong Jaap toe en greep hem nog net bij zijn staart.

„Ik heb hem!” zei hij lachend.

Toen sloeg een van de kleine jongens toe, die ook eens wou laten zien, dat hij dapper was en mepte hem flink op de vingers.

„Jô, ben je niet wijs!” schold Jaap en hij beet op zijn tanden van de pijn. Maar hij hield vast. En hij trok langzaam het kronkelend lijf van de adder terug uit het hol.

„Jaap, pas op!” schreeuwden de jongens. „Als hij je bijt, je bent er gloeiend bij, Jaap! Je gaat dood, Jaap! Laat toch l0s!”

Jaap lachte al weer.

„Doe toch niet zo kinderachtig,” zei hij rustig. „Heb je dan wel eens een adder gezien, die bijten kon met zijn staart? Nee? Nou, ik ook niet. . . . Dáár komt ie, hoor!” Hij deed één flinke ruk en daar stond hij met een vergiftige slang van bijna een meter lengte in zijn uitgestrekte hand. De jongens sprongen terug en stonden op veilige afstand te griezelen en te schreeuwen. De adder wrong sissend zijn kop

omhoog, probeerde tegen zijn eigen gladde lijf op te klimmen en een gespleten tongetje kwam telkens uit zijn bek. Maar als Jaap hem schudde, viel het lichaam weer slap. Toen kregen de jongens weer moed en kwamen dichterbij. „Niet er mee gooien, hoor Jaap!” waarschuwde Gert. „Ben je nou helemaal?” . . . vroeg Jaap verontwaardigd. „Dacht je, dat ik zo’n judas zou zijn? . . . Weet je wat we doen, jongens? We brengen hem levend naar huis! . . . Wie neemt mijn hengel mee?” . . .

Toontje had hem al. En daar gingen ze, in een joelende, schreeuwende optocht, Jaap met de adder voorop, al maar schuddend, de anderen springend van opwinding er omheen. Zo kwamen ze langs de hut van ouwe Knelis. Hij zat op zijn bankje bij de deur in de avondzon, kuchte en rookte uit een lange, kromme pijp. Zijn hond lag aan zijn

voeten. Maar toen de baas opstond, deed hij het ook.

„Då's een mooie paling. . . . uche-uche! . . . een mooie paling, Jaap!” zei Knelis.

„'t Is een adder!” schreeuwden de jongens. „Een levende adder!” . . .

„Wel, jou waaghals!” foeterde Knelis. „Hoe haal je 't in je kop! Jou kwajongen!”

Maar opeens duwde lange Gert een kleine jongen tegen Jaap op. Jaap struikelde, de adder viel en kronkelde over het pad tussen de voeten van de jongens. Die dachten in hun schrik alleen maar aan vluchten en stoven schreeuwend uit-een. Ook Knelis deed haastig een paar stappen opzij.

De enige, die toesprong, was de oude hond. Wonderlijk, zoals die plotseling veranderd was! Zijn nekharen waren over-eind gerezen, zijn ogen fonkelden, een woedend gebrom kwam uit zijn keel. De oude sukkel was een prachtig, sterk beest geworden.

„Laat hem gaan!” riep oude Knelis. „Ksss, Siep! Pak hem, Siep!”

De adder had zich snel in een spiraal gerold en zijn felle oogjes staarden naar de hond. Die draaide zacht grommend om het beest heen, al maar er omheen. . . . en opeens, zó snel dat zelfs Jaap er van schrok, sprong hij toe, greep de adder vlak achter zijn kop, en schudde hem woest heen en weer. Er kraakte iets tussen zijn tanden. Toen hield het slangenlijf op met kronkelen. Siep legde het voor de klompen van zijn baas, besnuffelde het nog even en kwispelde, toen Knelis hem liefkoosde. Toen scheen hij ineen te zakken en leek weer even oud en suf als tevoren.

De jongens waren stil geworden van bewondering.

„Hij is een oude herdershond,” vertelde Knelis trots. „Hij heeft in zijn leven al wel tien adders doodgemaakt. . . . Hei Jaap, wat ga jij nou doen?”

Jaap schoot ineens bij de troep vandaan op lange Gert af en joeg hem na om de turfbulten heen.

„Ik zal jou leren, flauwerd!” riep hij nijdig. Maar Gert, doodsbenauwd voor wat hem van Jaap te wachten stond, gooide zijn magere benen uit en was hem te vlug af.

Jaap keerde hijgend bij Knelis terug. En daar kreeg hij meteen de wind van voren over zijn waagstuk met de adder. Maar nu werd het hem tòch te bar.

„Ben *ik* nou een waaghals?” vroeg hij. „Dan moet u eens luisteren, Knelis. Wij hebben vanavond van de profeet Elia gelezen, hè? . . . Nou, als u nou praat van een waaghals, dan was dat er ook een!” . . .

„Waarom dan, mijn jongen?” vroeg de oude baas en zijn stem was zachter geworden.

„Nou,” zei Jaap, „u hebt dat toch ook wel eens gelezen, Knelis! Van die Baälpriesters en van koning Achab en koningin Izébel, die valse vrouw! . . . Als die er kans toe gezien hadden, dan zouden ze graag Elia een kopje kleiner gemaakt hebben! Maar hij liep ze niet uit de weg! Niks hoor, hij ging zó-maar naar ze toe, als hij er zin in had. Die Elia, nou, die durfde geloof ik alles wel! . . . En die was een knecht van God!” . . .

Jaap zweeg, een beetje verlegen. Want het viel niet mee, om over die dingen te praten, waar andere jongens bij waren. Het was veel gemakkelijker, om op het dak te klimmen.

Knelis glimlachte.

„Dat zeg je goed, Jaap,” zei hij vriendelijk. „Elia was een knecht van God. Maar jij speelt soms met je leven. . . .”

„En Elia dan?” vroeg Jaap.

„Die *niet*,” zei Knelis. „Nee, *die* niet, mien jong! Nou begriep je het toch niet goed! . . . Je zei ook: Hij ging naar Achab toe, als hij er *zin* in had! . . . Dat is óók niet waar! . . .

Hij had er soms misschien helemaal geen zin in. Maar dan ging hij tòch, omdat God hem zond. En bij *Hem* voelde Elia zich veilig. Al had hij ook moeten sterven, dan was hij bij God nog veilig geweest! Snap je dat, jongen? Al had hij moeten sterven. . . . Maar als jij van het dak valt en je nek breekt. . . . als *jij* sterft, ben je dan óók veilig?"

„Ja, dàn! Maar dat gebeurt niet!" zei Jaap.

Daar lette Knelis niet op. Hij vroeg het maar ronduit: „Zou je niet *bang* wezen, Jaap, als je voor God moest komen? En jullie, jongens?"

Kijk, dat was nou net weer wat voor ouwe Knelis, om zo iets te vragen. Wat moest je daar nou op zeggen? De jongens keken verlegen vóór zich en gaven geen antwoord. Knelis was best een aardige man, maar hij moest eigenlijk niet van die rare vragen doen

„Nou, weten jullie 't niet?" drong Knelis aan.

En toen was het plotseling kleine Toontje, die antwoord gaf. Kleine Toontje, de jongste van allemaal, die met zijn benen onder zich gekruist, stil had zitten luisteren.

„Nee, ikke niet, Knelis!" zei hij. „Ik zou niet bang wezen, geloof ik."

„En waarom niet, Toontje?"

„Nou," zei Toontje. „Als God boos op me was, hè? Dan. . . . eh. . . . dan kroop ik achter de Here Jezus weg!"

En hij knikte ernstig met zijn hoofd.

En toen moest je die oude Knelis zien. De tranen schoten in zijn ogen. Hij kuchte en kuchte. . . . maar hij kon die tranen niet tegenhouden. Hij stond op en streelde Toontje over zijn kaalgeknipte bol.

„Dat had je nou niet mooier kunnen zeggen!" riep hij. „Wel, beste jongen, dan kroop jij achter Jezus weg, hè? Doe dat maar, hoor kereltje! Dàn hoef je niet meer bang te we-

zen. Hij heeft de straf voor ons gedragen. Als wij achter Hem wegkruipen, dan is alles goed!"

Hij slofte haastig naar binnen en haalde zijn klontjespot.

„Toontje de grootste,” zei hij. „En jullie ook één En nou maar naar huis, jongens! En nooit meer vergeten, hoor, wat Toontje heeft gezegd!”

En hij liep te kuchen, te kuchen er kwam geen eind meer aan.

Jaap nam de dode adder mee naar huis. Wemeltje zat op de drempel te breien. Vader en moeder zaten voor het huis op de bank.

„Heb je wat?” vroeg Wemeltje.

„Een paling!” zei Jaap. „Kijk eens, een vette, hè?”

Dat ouwe Knelis het nou niet dadelijk zag, dat was te begrijpen. Die had slechte ogen. Maar zij zag het nog niet, toen het dier vlak voor haar neus bengelde. Daar moest je nou toch een meisje voor zijn!

„'t Is een adder,” zei Jaap vriendelijk.

„O Vader, Moeder, help!” gilde Wemeltje en ze liet zich gewoon achterover rollen, het huis in. Oók weer echt wat voor een meisje!

Toen ze hem allemaal bekeken hadden en allemaal het verhaal van de oude hond hadden gehoord, deed Jaap de adder in een stopfles. Hij zou hem meenemen voor de meester, dan kon die hem op sterk water zetten.

„En nou naar bed!” riep vader. „Maar eerst je handen wassen, Jaap.”

„Hè, nou al?” bromde Jaap. Want dat was nou iedere avond hetzelfde: De zon was nog maar net onder, het was nog klaarlichte dag, en dan moesten ze al naar bed. Allemaal! Vader en moeder ook.

„Morgen om vier uur is 't voor ons al weer dag,” zei vader.

„Geen gepruttel, jong!”

Het avondrood kleurde de balken, toen Jaap zich ontkleedde voor zijn bed op zolder, onder het kleine dakvenster. Hij knielde neer om te bidden en dacht aan Toontje. „En vergeef mijn zonden, om Jezus' wil,” bad hij.

Maar toen hij in bed lag, dacht hij: „Knelis is toch veel te bang, hoor!. . . . Die denkt altijd aan doodgaan, geloof ik!. . . . Nou ja, hij is een ouwe man, maar *ik* niet!. . . . Ik ben nog jong, hoor, en gezond!. . . . Ik hoef er nog niet aan te denken. . . . Ik word misschien wel tachtig jaar. . . . Tachtig?. . . . Misschien wel honderd!. . . . Ja, wie zal 't zeggen, ik sterf misschien wel *nooit*!. . . .

Nee, dat kon toch niet, dat moest hij toestemmen: Sterven moest iedereen. Maar ouwe Knelis was al vier en tachtig en die kruide nog turf. Zó oud wou hij óók worden!. . . . Zou hij dan ook zo krom gegroeid zijn en zo lopen te kuchen?. . . . Hij moest er om lachen.

Buiten waren stemmen. Die klonken zo luid in de stille avond. Er gingen een paar mannen op klompen over de weg.

„Het brandt daarginds nog aldoor,” zei de een.

„'t Kan geen kwaad,” zei de ander. „De wind is niet sterk en waait hier niet op aan. . . .”

Stilte. . . .

Alleen het gestap van de klompen.

„Ik was die hele brand al vergeten,” dacht Jaap.

Hij geeuwde, schopte de deken af en duwde zijn hoofd beter in het kussen.

Vóór het geluid van de voetstappen op de weg uitgestorven was, sliep hij in. . . .

III. DE VEENBRAND.

Jaap was een heel oud mannetje geworden. Hij liep zo krom als oude Knelis en hij deed maar niets dan kuchen. Maar hij kon tòch nog op het dak klimmen. Hij liep voorzichtig over de nok.

Hij kwam bij de schoorsteen en stak zijn hoofd naar binnen. Maar beneden pookte juist iemand in de kachel en dikke wolken rook sloegen Jaap in het gezicht. Hij sprong hoestend terug en vergat helemaal, waar hij stond. Toen rolde hij langs de pannen naar beneden.

„Nou breek ik mijn nek!“ dacht hij en hij schreeuwde het uit van angst.

Maar dàt viel mee. Want toen hij bijkwam en hijgend van schrik zijn ogen uitwreef, zat hij rechtop in zijn bed. En hij was nog geen ouwe kerel, hoor! Hij was nog dezelfde Jaap van Jan en Grietien! Het was gelukkig maar een droom geweest. . . .

Maar het hoesten was *geen* droom. Het prikkelde echt in zijn keel. Hij kuchte alweer. . . . Wat scheelde hem toch? Beneden riep moeder: „Já-àp! Je moet er uitkomen, hoor!“

„Ja Moeder!“ riep Jaap. Hij sprong uit bed en trok haastig zijn broek en zijn kousen aan. Toen greep hij zijn kiel en daalde de ladder af. En hij snoof maar. . . . want het rook zo branderig in huis! Hoor, moeder kuchte ook al in de kamer.

Jaap waste zich 's zomers altijd buiten, met water uit de put. Hij gooide de deur open en stapte over de drempel. Toen bleef hij plotseling staan en keek verbaasd in 't rond. Want, wat een rare wereld was het vanmorgen! Het huis en andere huizen en het veen, alles was in een dunne, grijze mist gehuld en de zon kon er niet eens goed door stra-

ien. Die stond er geel en verdrietig achter.

Maar die mist had een scherpe, brandende reuk en sloeg beklemmend op de adem en het schaap blaatte angstig in zijn hok. Het wàs geen mist! . . . Het was rook! . . .

Jaap rende terug, de kamer in.

„Moeder, wat is er nou?” . . . riep hij opgewonden. „Is de brand erger geworden?” . . .

Moeder stond bij het fornuis en bakte pannekoeken. Ha, dat was een ander luchtje! . . . De klok wees ruim halfzeven. Vader en de zusters waren dus al een paar uur geleden naar het werk gegaan.

„Erger?” . . vroeg moeder. Zij wipte handig een pannekoek omhoog, ving hem omgekeerd weer op in de sissende pan en zette die op het vuur. „Erger? . . . Nee, dàt hoop ik niet, Jaap! Maar de wind is gedraaid. De rook waait hier recht op aan.”

„Zou het kwaad kunnen, Moeder?” . . .

„Vader was nogal gerust,” zei moeder. „Het lijkt misschien erger dan het is. De brand zit hier meer dan een uur vandaan. Maar het veen is nat van de dauw. Ze zullen het vuur wel de baas zijn, vóór het veld gedroogd is . . . Eéntje vooruit, Jaap?” . . .

„Graag, Moeder!”

„Maar dan eerst wassen, jongen! . . . Want we moeten zó weg met z'n beidjes.”

Was dàt een gelukje, dat het net brandde op een vrije Zaterdag! . . . Jaap haastte zich zó met het wassen, dat de groene zeep in zijn oren bleef zitten en hij nam zulke grote happen van zijn pannekoek, dat moeder vroeg, of hij misschien een broertje van holle-bolle Gijs was.

Nog vóór zeven uur waren ze op pad. Jaap liep voorop met het schaap, dat onrustig snoof en haast niet mee wilde; moeder joeg het aan en droeg de pannekoeken en de ketel

met koffie. Zo liepen ze samen door de rook, eerst een eindje de weg langs, toen een brug over en daarna tussen twee wijken het veen op. Zo'n lange veenakker tussen twee wijken heette een *plaats*. Dit was plaats nummer veertien. Heel achteraan, bijna een half uur lopen ver, moesten vader en de zusters zijn. De rook werd minder dicht, hoe verder Jaap en zijn moeder kwamen en halverwegen was geen rook meer. Die dreef achter hen in dichte, grijze sluiers voorbij en het huis was niet meer te zien. Maar hier was de hemel helder blauw, een leeuwerik hing heel hoog te kwinkeleren, de zon scheen al warm op hun hoofden en vóór hen, in de verte, zagen ze Wemeltje al met de hand boven de ogen op de uitkijk staan.

Het schaap liep nu beter en het duurde niet lang meer, toen zaten ze gezellig in de kring rond de pannekoeken en de koffie. Maar Jaap zorgde eerst voor het schaap. Hij liep er zo ver mee weg, dat vader hem nariet, waar hij heel naar toe wou. Naar Amsterdam misschien? Toen pas had hij een mooi plekje gevonden en zette het dier vast aan de kant van de wijk, achter de zandwal.

Toen hij terugkwam en zich neer liet ploffen in de kring, praatten ze natuurlijk over de brand. Vader dacht, dat het nog wel los zou lopen, maar Jaap zag toch zorg in zijn ogen.

„Mag ik er naar toe, Vader?” vroeg hij, met zijn mond vol pannekoek.

„Je kan ons veel te mooi een paar uur helpen,” zei vader. „Je moet eerst wat doen voor de kost, jong! Straks om een uur of tien, dan mag je wel even kijken, als je voorzichtig wilt wezen. . . . Als ze 't dan nog niet uit hebben tenminste.”

En dus stond Jaap even later naast de anderen in de rij en kerde de turven. . . . droog onder, nat boven. . . . droog

onder, nat boven. . . . Hij kon het al goed en hij deed wel zijn best, maar hij stond toch vaak te kijken naar de rook. Hij zag, dat die hoe langer hoe dikker werd en daar was hij eigenlijk blij om, want hij wilde zo graag de brand straks zien. . . .

Het werd warm. Jaap veegde zich het zweet van het voorhoofd.

„Ga jij maar water koken,” zei vader. „Maar voorzichtig, hoor!”

Dat was een werkje voor Jaap.

Hij legde een vuurtje aan in een kuil op de zandwal en hing er aan een stok de zwartgeblakerde ketel boven. En hij was zó druk met dat kleine brandje, dat hij er de grote brand geheel door vergat.

Toen het water kookte, kwam moeder bij hem. Jaap gooide zand over het vuur en zij zette koffie. De mensen dronken bijna niet anders op het veen. 't Was koffie, koffie, de hele dag. Toen ze weer in de kring zaten, was de losse veengrond zó gloeiend door de zon, dat je er je hand bijna niet op houden kon. Als daar een vonkje inviel, zou het snel verder smeulen.

„Zó is geen brand meer tegen te houden,” zei vader bezorgd, „want de wind wordt ook nog sterker. Jaap, loop nou gauw eens die kant op, jongen, en kijk, hoe het er mee staat. En kom ons waarschuwen, als 't nodig is!”

Jaap wilde ineens geen koffie meer. Hij smeed de rest uit zijn kommetje over 't veen en rende al weg.

„Vorzichtig, hoor!” riep moeder nog. Maar daar gaf hij niet eens goed antwoord op. Want je vloog toch maar zó niet in brand!

Jaap kon niet rechtuit op de brand aan. Hij moest eerst de plaats nog wat verder achteruit tot dáár, waar de wijken ophielden. Toen rende hij linksaf door het veld en telde de

plaatsen, die hij voorbijkwam: dertien, twaalf, tien, acht, zeven. . . . Dáár kòn hij niet meer. Hij kreeg steken in zijn zij en het zweet liep bij straaltjes langs zijn gezicht. Hij ging even op een hoop plaggen zitten, om uit te rusten en keek naar de mensen, die een paar honderd meter van hem af aan hèt werk waren en naar de rook, die achter hen in dikke wolken langzaam voorbijtrok.

Uit die rook kwam een man aandraven recht op de mensen af.

„Op nummer één brandt het al,” schreeuwde hij, „en het komt snel nader!. . . . Maak maar gauw, dat je bij huis komt!”

Toen lieten ze allemaal hun werk in de steek en liepen haastig weg. Ze verdwenen in de rook.

Jaap rende verder.

„Ik wil eerst zien, of 't waar is,” dacht hij. „Dàn ga ik vader waarschuwen.”

Maar eigenlijk geloofde hij wel, wat de man had gezegd en verlangde hij alleen maar, om de brand van dichtbij te zien.

Op nummer drie hoorde hij geschreeuw van een troep mannen en grote jongens. Ze waren druk in de weer met schoppen en spaden en plotseling zag Jaap dat achter hen de grond in brand stond. Het vuur was dus al weer twee plaatsen verder gekomen.

Jaap holde op die mannen af. Maar toen hij al dicht bij hen was, kwamen ze opeens op hem af stormen. Hij bleef verwonderd staan, maar een van de kerels greep hem bij de arm en sleurde hem een eind mee terug. En toen Jaap achterom keek, zag hij, dat het vuur hem achtervolgde. Het liep over de droge grond, alsof het voeten had, alsof het een levend wezen was! . . . Maar bij een paar turfhopen bleef het staan, klom tegen de steile kanten op en slechts even later stonden de vlammen er bovenop te dansen! . . .

Ha, dat was een prachtig gezicht! . . . Jaap bleef bij die mannen. Ze groeven greppels door het veen, om te zorgen, dat het vuur zich niet uitbreidde naar de kanten. Ze wilden de brand zo smal mogelijk houden. Maar ze vochten een vergeefse strijd. Soms leek het wel, alsof het vuur voor de greppels tot staan was gekomen. Maar als er een windvlaag kwam, dan renden de vlammen over de grond, zó snel, dat je er bijna niet tegen lopen kon. Dan vlogen de brandende veenvlokken door de lucht en waar ze vielen, brandde het ook. Het vuur sprong over de wijken heen, het breidde zich uit over de volgende plaatsen, het verteerde loeiend de droge turf van het vorig jaar, het werk van vele ijverige handen. Het regende as en vonken.

Jaap dacht niet aan gevaar. Hij had ook een schop gegrepen en vocht mee tegen het woeste vuur, zwart van de as, met schroeiplekken op zijn kleren, met een brandblaar op zijn hand en het was allemaal niet anders dan een prachtig spel voor hem.

Maar plotseling, toen ze reeds op plaats nummer vijf aan het

blussen waren, greep hem een man bij de schouder en vroeg: „Ben ie geen jongen van Jan en Grietien? Ja? En weet je vader, dat jij hier bent?”

„Ja zeker,” zei Jaap. „Hij werkt achter op nummer veertien”

„Ga hem dan as de weerlicht waarschouwen!” riep de man. „Vooruit! Schiet op!”

En hij maakte een beweging, alsof hij Jaap een schop onder zijn broek wou geven.

Jaap nam zijn klompen onder de arm en rende, wat hij kon. En hij kon er onmogelijk boos om zijn, dat hij werd weggejaagd als een kleine jongen, want hij wist wel, dat hij veel te lang gebleven was. Buiten adem en zwetend tot in zijn haren, meer strompelend dan lopend, kwam hij op nummer veertien. Daar stonden ze al onrustig op de uitkijk naar hem; ze hadden de brand al nader zien komen.

„Kom gauw!” riepen ze. „We moeten weg!”

„Het vuur is op nummer vijf!” bracht Jaap er uit.

En even liet hij zich op de grond vallen om uit te blazen. Maar vader greep hem bij de hand en trok hem overeind. Hij was bleek.

„Dan gaan de huizen er aan!” riep hij. „Gauw onze meubels redden! Kom mee, Moeder, meisjes, laat alles maar liggen!”

Ze haastten zich weg, Wemeltje huilend voorop — die was altijd zo gauw van streek — dan Hillie, die nog gauw de ketel gegrepen had, dan moeder, die haar rokken wat optilde om harder te kunnen lopen en dan vader met Jaap.

„Als wij nog maar door de rook kunnen!” snikte Wemeltje.

„Natuurlijk wel!” bemoedigde vader. „Huil nou maar niet! Daar blus je de brand toch niet mee!” En ondanks alles moest Jaap daar nog om grinniken.

De rook viel niet mee. Het was er zo donker in, dat ze

slechts een paar passen voor zich uit konden zien en het was zo vreselijk benauwd, dat de meisjes hun schorten voor mond en neus drukten. Hoestend kwamen ze bij de brug en Wemeltje, met haar betraande ogen, liep er bijna naast, de wijk in; moeder greep haar nog net.

Bij alle huizen waren de mensen al bezig, hun meubels naar buiten te slepen. Ze laadden ze in schuiten en op karren en het scheen wel, alsof overal een Knelis de kuchert aan 't wrk was, want het was een gehoest zonder einde. .

Sommige schuiten voeren al weg. Mannen, vrouwen en kinderen trokken ze haastig voort door het diep. De mannen kwamen Jaaps vader helpen. In de schuit, die voor het huis van de buurman lag, was nog plaats.

In een kwartier was het huis leeg en Jaap had zelfs zijn adder niet vergeten. De linnenkast werd zo, met alles er in, door vier sterke kerels in de schuit gedragen. Het fornuis, Jaaps konijnenhok en een mand vol kippen, waar geen plaats meer voor was, konden nog op een wagen bij het boeltje van een ander worden geladen. Dat werd later wel weer uitgezocht. Het kippenhok, een rieten leuningstoel en wat timmerhout werden naar de kant van het diep gesleept en in het water geworpen. Beter dat het iets te lijden had, dan dat het verbrandde. . . .

De schuit voer weg. Er zou wel een huis gevonden worden, waar het huisraad kon worden neergezet. Waarschijnlijk was bij tante Diene wel plaats. Moeder en de zusters gingen mee. Vader en Jaap gingen de ouders van kleine Toontje helpen.

Maar toen Jaap net een zak vol beddegoed over de weg sleepte en even stond uit te blazen, hoorde hij opeens een geit mekkeren. Een huilende jongen — was 't lange Gert niet? — had hem aan een touw en probeerde hem mee te trekken.

En toen dacht Jaap ineens aan het schaap en de schrik sloeg hem om 't hart!.... Het schaap.... wáár was het?.... Het was op het veen achtergebleven!.... Het was geheel vergeten!.... Het stond vastgestoken aan de ijzeren pin, aan het sterke touw en het zou weerloos moeten wachten, tot het vuur ook dáár gekomen was.... Dàn zou het levend verbranden.... Maar het was nog te redden! Het moest kunnen!....

Jaap liet het beddegoed in de steek en rende terug naar het huis.

„Vader!” gilde hij en hij greep een man bij de arm. Maar het was een vreemde. Vader was nergens te vinden. En al de anderen hadden het te druk om naar Jaap te luisteren.

Toen zette Jaap het op een lopen, de weg langs, de duistere rook in. Hij vloog bijna tegen een paard en wagen op. Een kuchend mannetje, dat er naast liep, greep hem bij de arm. Het was oude Knelis.

„Je loopt de verkeerde kant op!” riep hij. „Waar moe' j' naar toe?”....

„Ons schaap!” schreeuwde Jaap. „Staat nog op het veen!”.... En hij rukte zich los en stormde verder. Knelis riep nog wat.

Wát was het?....

Waaghals?....

Jaap had geen tijd, om er over te denken. Het schaap wachtte op hem.

IV. DE GOEDE HERDER.

Waaghals! . . . waag-hals!" klepten Jaaps klompen.

Hij rende voort in de rook, die steeds zwaarder werd, maar dat woord liet hem toch niet met rust. Het bleef naklinken in zijn oren. Het benam hem langzaam maar zeker de moed. *

En toen hij, bijna op de tast, de brug gevonden had en voor op nummer veertien kwam, aarzelde hij en stond hoestend stil. De rook was nu zo dicht geworden, dat de zon er geheel door verduisterd werd. Het moest ongeveer middag zijn en het wàs nacht. Jaap staarde met pijnlijke, tranende ogen in die benauwende duisternis en rekende, met bonzend hart, de mouw beschermend voor neus en mond. . . .

Waaghals! . . . Wàs hij het? . . . Hoe lang was het geleden, dat de man op nummer vijf hem wegjoeg? . . . Hoogstens een uur. Het vuur zou op nummer acht of negen zijn. Dat was nog minstens vier plaatsen ver. Dan kon hij er toch nog voor langs? En hij kon op de zandwal blijven, die langs de wijk lag, die brandde niet zo licht! . . . En het schaap wachtte immers op hem? . . .

Hij rende weer verder. En plotseling, onder 't lopen, had hij een gedachte, die hem rust gaf. . . .

Een schaap, dat wachtte, verloren ergens in het duistere veld en een man, die het zocht. . . . Het flitste door zijn hoofd, dat hij daar een verhaal van wist. . . . Was het niet de Goede Herder, die ook het donker inging om een schaap? . . . Was die dan ook een waaghals? . . .

Toen geloofde Jaap, dat het goed was, wat hij deed. De Goede Herder liet zijn schaap niet in de steek. Welnu, dan deed *hij* het ook niet! . . .

En nòg meer spande hij zich in, om snel vooruit te komen.

Hij struikelde in een kuil, sprong weer op en holde verder. De rook brandde in zijn keel en zijn borst deed er pijn van. Maar eindelijk werd het wat lichter voor zijn ogen. Hij zag een donker ding voor zijn voeten, maar kon het niet meer ontwijken. Hij viel er dwars overheen.

Maar hij voelde de pijn niet van vreugde, toen hij het ding herkende. Het was vaders oude kruiwagen, die hier achtergelaten was. Hier had hij vanmorgen gewerkt, hier hadden ze koffie gedronken. . . . en hoogstens vierhonderd meter verder stond het schaap. Hij hoorde reeds het schorre geblaat!

Hij smeed nog gauw de kruiwagen in de wijk, toen was hij in enkele ogenblikken bij het dier. Het stond te rukken aan het touw, met wijd opengesperde neusgaten en doodsangst in de ogen. Want hier, waar voor een uur nog de zon helder scheen, was nu de rook reeds zwaar. De brand breidde zich uit over het achtergedeelte van de plaatsen.

„Och, arm dier!” . . . hijgde Jaap en hij knielde er bij neer en nam de zachte, warme kop in zijn armen. Toen hij zijn ogen even sloot, voelde hij pas, hoe het bonsde in zijn hoofd. Vreemd was dat, de hele wereld scheen met hem rond te draaien. . . . Zou hij een poosje zo blijven zitten, om uit te rusten? . . .

Maar het schaap trok zijn kop terug en ging weer blatend rondlopen in een kring. En Jaap sprong haastig op, greep het touw, liet het door zijn handen vieren, tot hij de pin gevonden had en trok die los. Hij had eigenlijk de plaats verder af willen lopen en een omweg maken, desnoods van uren ver over het veen. Maar meteen rukte het schaap hem al mee, zodat hij bijna viel. Het holde met snelle, driftige sprongen de kant op, waarheen het iedere avond ging, recht op huis aan. Jaap kon er niet meer tegen rennen, hij hield met beide handen het touw vast en moest zich half laten

slepen. Hij had nooit geweten, dat het dier zó sterk was Enkele minuten ging het voort met dezelfde vaart — Jaap zag het schaap niet meer, zó zwaar was de rook. Hij voelde het alleen maar rukken aan het touw. Maar plotseling stond het even stil, sprong toen zijwaarts, de veenakker op, en wilde met een bocht weer terug. Maar zo rende het in zijn doodsangst juist de verkeerde kant op! Jaap kreeg het met grote moeite tot staan.

„We zijn nu halfweg!” dacht hij. „Nu maar doorzetten!” En haastig wond hij het touw om zijn lijf en trok het dier met zich voort. Maar het wilde niet meer meelopen. Het plantte zijn voorpoten koppig in de grond, zodat Jaap met volle kracht moest hangen aan het touw. Het liet zich slepen, en of Jaap het al mee poogde te lokken met vriendelijke woorden, het hielp geen zier, het dier had geen vertrouwen in hem.

De worsteling werd Jaap haast te zwaar. Hij was wanhopig, omdat hij zo slecht opschoot. En de rook werd zo verstikkend zwaar, hij werd er misselijk van. Het sneeuwde as, hij proefde het op zijn tong. Hij voelde ook weer dat rare gedraai in zijn hoofd Hij zou zich graag ergens aan vastgehouden hebben. Hij stond stil voor een hevige hoestbui en drukte een hand op zijn borst, zó erg deed het daar pijn

„Waar komt toch die hitte vandaan?” dacht hij opeens, terwijl hij weer voortsukkelde. Hij wreef zijn ogen uit. Toen zag hij vóór zich in de rook een gele vlam, alsof het bliksemde in een donkere wolk. En meteen werd hij meegevoerd door het schaap, de zandwal op. Aan de andere zijde verloor hij het evenwicht, viel en gleden langs de schuine helling in de wijk Het schaap plonsde naast hem neer. Hij dacht nog: „Ik moet het bij me houden! Het mag niet afdrijven naar het midden!” En hij greep het dier

en drukte het tegen de kant. Hij lag zelf op zijn knieën op de bodem en het water kwam tot onder zijn armen. Hij moest weer zo vreselijk hoesten. . . . Toen voelde hij ineens, dat al zijn kracht wegvloede uit zijn lichaam. Hij greep zich vast aan de kant, hij drukte zijn gezicht hijgend tegen de wal, in gras en mulle aarde, om de verstikkende rook te ontgaan. Het koude zweet brak hem uit. . . . Hij voelde zich hoe langer hoe slapper worden. . . .

„Zou ik er niet doorkomen?” dacht hij. „Zou ik nu moeten sterven?”

Hij probeerde zich te verzetten, hij wilde schreeuwen, zich oprichten, vluchten! Maar hij kon het niet meer. Hij kon *niets* meer, hij moest hulpeloos afwachten, wat er met hem gebeurde. . . .

Een verschrikkelijke angst greep hem aan, voor het ontzettende, dat komen zou. En hij zag zoveel in een ogenblik: hij zag vader en moeder, zoals ze gisteren op de bank voor het huis zaten in de avondzon; Wemeltje en Hillie, die gearmd de weg opliepen; hij zag zichzelf weer lopen tussen een

springende troep jongens met de adder een armslengte van zich af, hij zag Knelis en kleine Toontje. . . .

„Dan kruip ik achter de Here Jezus weg,” zei kleine Toontje. En hij knikte heel ernstig en wijs met zijn hoofd. . . . Toen begon Jaap opeens te bidden. Was het wel bidden? . . . Hij wist zelf misschien niet eens goed, wat hij riep. Het was maar een enkel woord, een snik, een schreeuw in zijn grote nood. . . . „O, Here Jezus! . . . Achter u! . . . O, lieve Goede Herder, . . . help mij toch!” . . .

En plotseling zakte zijn angst weg. En allen, die hij gezien had, verdwenen. Hij zag niets meer dan licht, gouden licht. . . . En in dat licht stond de Here Jezus, zoals Hij ook stond op die mooie plaat in school. . . . Maar nu leefde Hij en kwam naar Jaap toe. Hij legde Zijn goede hand op Jaaps hoofd. En Hij sprak niet, maar glimlachte en in Zijn ogen was niets dan liefde. . . .

Toen wist Jaap, dat alles goed was. En hij lachte ook, want hij voelde zich gelukkig! . . . Hij wist niet, dat iemand zó blij en gelukkig kon zijn! . . . En het was, alsof hij wegzonk in een diepe, geruste slaap. . . .

Hoe lang hij zo gelegen had, wist hij niet. Hij kwam weer bij door een schrijnende pijn in zijn schouder. Hij gilte het uit en greep er naar. Toen was die pijn ook in zijn hand. En opeens wist hij weer alles: Hij lag tot over zijn middel in het water, het vuur was vlakbij en zijn schouder stond in brand door de vallende vonken. En plotseling had hij ook weer kracht en wist, wat hij doen moest. — Hij liet zich op zijn buik vallen, zodat het water bruiste in zijn oren. Hij vloog weer op en plonsde voort, dicht langs de wal, door de ondiepe wijk en hij voelde aan het rukkende touw om zijn lijf, dat het schaap met hem meesprong. Huilend, hoestend, gillend sprong hij voort door het duister. . . . Hij stikte bijna

van de rook en de vonkenregen beet in zijn handen en zijn hoofd als een wespenzwerm.

Maar eindelijk werd de rook dunner, hij kon weer vrijer ademen, en er vielen geen vonken meer. Toen waren er ook stemmen, die hem riepen en hij hoorde het schorre geflaf van een hond. Hij leunde schreiend en uitgeput tegen de wal, een man gleeed bij hem neer, hij voelde sterke armen om zijn lijf.

„Geef mij het touw!” riep oude Knelis.

Toen voelde Jaap, dat hij gedragen werd en hij wist niet goed, of het Jezus was of zijn vader, in wiens armen hij lag, maar hij dacht er niet over na, want het was beide goed.

En wat er toen verder gebeurde, drong niet meer allemaal tot hem door. Hij zag een brug, waarvan de leuning in brand stond, hij hoorde mensen schreeuwen. . . . Hij deed zijn ogen even open en zag een meneer met witte lappen in de handen en daarachter het behuilde gezicht van zijn moeder. Waar hilde moeder om? . . .

„Hij haalt het er best door!” zei iemand. „Hij is zo sterk als een beer. . . .”

Toen zat hij in de vliegmachine boven Amsterdam en hij had het vreselijk benauwd, want de hele stad stond in brand en zijn motor weigerde telkens. Maar de koningin stond bovenop het paleis en zei: „Laat je maar vallen, Jaap. Ik vang je wel op!” . . .

Ja, als de *koningin* dat zei. . . ., dan moest je het wel doen, natuurlijk! . . . Hij sprong toe en zij greep hem en legde hem in een bedstee. . . . En toen hij heel lang geslapen had en zijn ogen opensloeg, zat ze nog bij hem en hield zijn hand met beide handen vast. . . . Was het de koningin? . . . Welnee, hoe kwam hij er bij? . . . Het was zijn eigen moeder immers? . . .

„Dag Moeder!” zei hij zacht en hij lachte.

Toen boog ze zich over hem heen en hij voelde haar tranen op zijn wangen vallen.

„Waar ben ik toch, Moeder?” vroeg hij. „In het paleis?” ...
Toen lachte ze ook.

„Welnee,” zei ze, „malle jongen, je bent bij tante Diene!” ...
O, hij moest daar even over denken.

„En het schaap?” vroeg hij toen.

„Dát is hier in 't hok, bij de geit van tante Diene. Het is er goed mee, hoor, lieve waaghals! Het heeft alleen een paar brandplekken in de wol. . . .”

„Niks hoor, Moeder,” zei hij, „ik ben geen waaghals. . . .”

Hij deed zijn ogen dicht.

„Ik ben. . . . de goede herder,” zei hij. „O nee, ik ben. . . .”

Toen sliep hij al weer.

V. TOCH VERANDERD.

De brand woedde nog dagen lang voort. Achter in de wijk naast nummer tien verbrandde een schip, geladen met turf. Het lijk van de schipper vond men later in het water drijven, met de vaarboom nog in zijn handen. De schippersvrouw was in de roef verbrand. Zij hadden tevergeefs geprobeerd, om hun schip te redden.

Voor schatten geld aan turf ging in vlammen op. Van tientallen huizen bleef niet anders over dan een hoop as en verkoolde balken. Soms stonden de muren nog overeind gescheurd en zwart-geblakerd, maar als je er een duw tegen gaf, stortten ze ineen.

Er kwamen brandspuiten, maar die konden weinig uitrichten, doordat ze wegzakten in het losse veen. Er kwam hulp van alle kanten, maar men kon weinig anders doen, dan toekijken en de overgebleven huizen beveiligen.

Maar het weer kwam te hulp. De wind draaide, zodat de huizen geen gevaar meer liepen. En in de nacht daarop brak een hevige onweer los en regende het uren aaneen. Toen was de strijd gewonnen. Maar het vuur bleef nog lang smeulen op verschillende plaatsen. Het vrat soms verraderlijk onder de grond verder en nu hier, dan daar, brak weer een brandje uit. Men moest nog waakzaam zijn! . . .

Jaap bleef drie dagen in bed. De eerste dag voelde hij zich nog erg moe en had veel pijn in zijn schouder, vooral toen de dokter kwam, om het verband te vernieuwen. Maar hij hilde niet! . . . Hij zette zijn tanden op elkaar en het enige waaraan je merken kon, dat het zeer deed, was, dat er twee tranen in zijn ogen kwamen en langzaam over zijn wangen biggelden.

„Je moet niet huilen,” zei de dokter.

Nou, als hij dät huilen vond, dan moest hij maar eens komen kijken, als Wemeltje het goed op de heupen had. Dan kon je er gerust een emmer onder zetten! . . .

De tweede dag kwam ouwe Knelis en zat met vader en moeder en tante Diene aan zijn bed.

„*Nou* had het niet veel gescheeld, of je had voor God gestaan, mijn jongen,” zei de oude man ernstig.

„Maar ik was helemaal niet bang!” zei Jaap. „Eerst wel, maar later niet meer. . . .” En opeens begon hij te vertellen, van zijn benauwdheid en zijn bidden en van de Goede Herder, die bij hem kwam. En het was zó vreemd, hij schaamde zich helemaal niet, zoals vroeger, om over die dingen te spreken. . . . En toen hij vertelde van dat mooie licht en dat de Here Jezus Zijn hand op zijn hoofd legde, toen hadden moeder en tante Diene de tranen in de ogen en vader en ouwe Knelis snoven en kuchten zo raar. . . . De dokter zou gedacht hebben, dat ze alle vier huilden.

„Die kinderen, die kinderen,” zei Knelis. „Wij kunnen van ze leren, mensen! . . . Eerst die kleine Toontje, die achter Jezus weg wou kruipen en nou *hij* weer! . . . Je zegt het goed, mijn jongen, dät is sterven, hoor! . . . Ingaan in een gouden licht met de hand van Jezus op je hoofd. . . . Met de arm van Jezus om je heen!” . . .

En toen vouwden ze hun handen en ouwe Knelis dankte hardop. Hij kon het net zo goed als de dominee, al kuchte hij nogal eens een keer. . . .

De derde dag was Jaap helemaal beter. Hij lag te fluiten en te zingen in bed. Hij viste met de beddeplank de muts van tante Diene naar zich toe, zette die op en begon toen hard te kreunen. De zusters, die in 't achterhuis aan 't werk waren, vlogen naar hem toe en Wemeltje schreeuwde van de schrik, toen hij zó met zijn hoofd tussen de bedgordijntjes uitkwam.

Moeder zei, dat hij er maar uit moest komen, maar hij moest in de kamer blijven, tot de dokter geweest was.

Die kwam gelukkig al gauw en vond goed, dat hij naar buiten ging.

Jaap rende het eerst naar het geitenhok. Maar dat was leeg. Het schaap stond op de bleek aan een verschroeid touw en het blaatte, toen het hem zag. Het had zwarte plekken in zijn wol en zelf op zijn kop. Jaap hurkte er bij neer en streefde het. Toen gaf het schaap hem een duw, dat hij achterover rolde, met zijn benen in de lucht. Of dat nou dankbaarheid was?

De dokter bleef nog een poosje praten in de kamer met vader en moeder en tante Diene. Toen hij weer vertrok, liepen ze allemaal mee naar buiten.

„Waar is Jaap?” vroeg moeder.

„Jaap!” riep vader. „Já-àp!”

„Hier!” schreeuwde Jaap. „O Vader, wat kun je hier de brand mooi zien! En ons huis staat er nog, hoor!”

En daar zat hij warempel al weer boven in een hoge paal, die in de tuin van tante Diene stond!

„Die jongen,” zei de dokter hoofdschuddend, „die jongen! Die is nog niks veranderd! Kom je er uit, apekop?”

Maar vader en moeder zeiden niets. En vader knipogde tegen Jaap, toen hij weer beneden stond.

Want zij wisten wel beter. . . .

INHOUD

	Blz.
I. Jaap van Jan en Grietien	3
II. De adder	11
III. De veenbrand	21
IV. De Goede Herder	30
V. Tòch veranderd	37